
A bolond bölcsesség útja

PARVATHY BAUL

A bolond bölcesség útja

PARVATHY BAUL

Bevezető az énekes bául hagyományba

স্বহৃদের পদ

Cédrus Művészeti Alapítvány
Budapest, 2022

A Bául hagyományról tiszta forrásból

(Előszó a magyar olvasóhoz)

Parvathy Baul olyan, akár a forrásból csobogó patak, mindent megtisztít, ami az útjába kerül. Mindezt teheti azért, mert mindenekelőtt önmagát tisztítja áttetszővé, mint a kristály. A Bául nem pusztán és elsősorban nem előadói forma, hanem az Élet útja. Egy valódi bául-énekes ugyanúgy énekel amikor senki nem hallja, mint közönség előtt, hiszen az önnönmagában léleklő Isteninek énekel. Indiai elnevezésük szerint *bhakti*-jógik, a mi kultúránkban misztikusoknak neveznék őket, akik a folyamatos ima és ének által a teljes önátadásban léteznek.

Amikor 2016 nyarán találkoztam Parvathy Baullal, épp egyfajta Szent Ferenc-zarándoklaton voltam egy olasz kolostorban, Fara in Sabinában. Egyik este a kolostor teraszán a csillagok társaságában Krisnához énekelte, és én azt éreztem, akár életem végéig itt ülnék a lábainál, és hallgatnám. Mint amikor az ember egyszer csak hosszú-hosszú bolyongás után végre hazatalál. Később, amikor kutatni kezdtem, hogyan érhetett bennem így össze ez a két út, Szent Ferenc és India, Baktay Ervin kötetét épp e soroknál ütöttem fel: „A számadhi-t, a nagy eggyéválást, az Istennel való egyesülést semmi sem idézi elő olyan biztosan és gyorsan, mint az Isten iránti odaadás. Az elszigeteltségnek, az Istentől való elszakadásnak igazi oka az *avidjá*, amely az egyéni létformában, az Énben külön valóságot lát. Az Isten iránti odaadás tüzeiben elhamvad az önös Én, az igazi akadály megszűnik, és nem áll már a lélek és Isten közé; az eredendő egység helyreáll köztük, hiszen lényegében egyek. Az így felszabadult embert *bhakti*-jóginak nevezik, s a kereszténységet ismerő hinduk például *bhakti*-jóginak tekintik Assisi Szt. Ferencet is. A Jógának a szellemi erőkre vonatkozó tanai valóban általánosan alkalmazhatók, és nem szorítkoznak egyetlen vallás területére: a szellemiség törvényeit tárják fel, mint a szó magas értelmében vett természeti törvényeket.¹”

A színházban, amely Nyugaton ma az egyik legalkalmasabb közeg a spirituális tapasztalások megélésére, mindig az áttetszőséget és a tiszta jelenlétet kutattam. Jerzy Grotowski párizsi beszédeit hallgatva, korábban pedig az általa rendezett *Állhatatos herceg* előadásban Ryszard Cieślak teljes önátadását látva éreztem rá először, hogy kizárólag ez érdekel a színházban, ez az áttetsző jelenlét. Grotowski után Anatolij Vasziljevnel, Valère Novarinánál ugyanezen az úton jártam, hiszen mindketten ezt kutatják a színházban a maguk eszközeivel. Mindhárom alkotó munkájában a hang mint rezgés, mint teremtő energia rendkívüli jelentőséget kap. Most, hogy váratlanul találkoztam a bául énekes hagyománnyal, visszakanyarodtam Grotowskihoz, mert rábukkantam egy filmrészletre, amely 1980-as indiai utazásáról szól, amikor is a „Színház mint forrás” elnevezésű korszakában a báulok között töltött három hetet. E filmben a következőket mondja róluk: „A bául a hindu kultúrában egy rebellis művészet.

¹ Dr. Baktay Ervin: *A diadalmas jóga*, 212-213.o.; Szukits Könyvkiadó, Szeged.

Az energia átalakítására irányul. A baul-énekesek a dalokat egyfajta közvetítőként használják. Mi gyakran tettük fel magunknak a kérdést korábban, nem vagyunk-e örültek, hogy ennek a kutatásával foglalkozunk. És nagyon megnyugtató most azt tapasztalni, hogy egy másik kultúrában is megvannak ezek az örültek, akik ezen az úton járnak. Náluk ez működik, áttetszőn, tisztán és világosan." Én ehhez kevésbé tudományosan hozzátenném, hogy ez a bizonyos magasabb, tisztább energia, amelyet érzékelt, náluk nem más, mint a feltétel nélküli szeretet. A dalok Istenhez szóló szerelmes énekek. A lélek vágyódása ez égi kedveséhez. Csodálatos tapasztalás számomra a baul énekeken át, hogy valójában az egyszerű magyar virágénekek is ilyen lélek-dalok, amelyek egyenesen repítenek felfelé. Faragó József a 20. század elején a következőket írja: „Nyelvünkben a virág szó ősi eredetű, és a világosságot, fényt, ragyogást jelentő 'világ' jelentésmegoszlással elkülönült változata. És mily szép ajándéka a véletlennek, hogy mindkettőjüket együtt találjuk a verses magyar költészet legkorábbi emlékében, az Ómagyar Mária-siralom két sorában: Világ világa, virágnak virága..." A számos népdal közül csak egyből idéznék most: „Ha te virág vagy a kertben, én meg harmat vagyok benne, este a virágra szállok, reggelig rajta úszkállok..." Lehet ezt pusztán a testre vonatkoztatva is énekelni, de ha ráérzünk, hogy lehet a harmat az égi kedves, az emberi lélek pedig a virág, akkor már repülünk is felfele, befele. Ezt teszik a baul-énekesek is, csak más formában, leginkább Krisna és Rádha szerelmének megéneklésén keresztül (ld. magyarul Dzsajadéva *Gíta Góvindhá*-ját Weöres Sándor és Vekerdy József fordításában), amely hagyományt Parvathy legendás mestere, Szanátan Dász Baul a legmagasabb szinten éltetett tovább. „*Mi, baulok a szeretetet ünnepljük, a szeretetet, ami belül van, és ami kívül van. Ennek a hagyománynak a lényege, hogy megtaláld az istenit magadban, az őszinte szeretet, az odaadás által. Azonban először önfegyelemre van szükségünk, amit különböző módszerekkel érhetünk el, tudnunk kell többféle módszerrel uralni a testünket, az elménket. Ugyanígy művészként is fegyelmeztetnek kell lenni. Végül a zene, tánc és a kimondott szavak által tudunk az éber figyelem állapotába jutni, jelen lenni önmagunkban. Mert ha ismered önmagadat, akkor tudsz megismerni másokat is. Ahhoz, hogy másokat megértsünk, elsősorban saját magunkat kell megismernünk. Ezt tanítják a mestereink.*” (Parvathy Baul)

Parvathy Baul mesterével,
Szanátan Dász Báullal
(Fotó: Ravi Gopalan Nair)

Parvathy Baul

Tedd az életed imává

Az átadás

A baul hagyomány *Guru-Sisja parampará* (mester-tanítvány láncolat) útján, beavatáson keresztül hagyományozódik át, nem születési alapon. Ez mindig is így volt. A baul eredetét nehéz felfejteni, mert nincs írott története, a baul mesterek tudásukat dalokban adják át, a dalokat „beszélt bölcsességnek” hívjuk. Ezek jelentik a tanítást, ezeken meditál mindenki. A baul hagyomány az idők során számos átalakuláson ment át, keresztződése a *tantrikus*, *advaita védánta* iskoláknak, *fakír*, *szúfi*, *buddhista* utaknak és a *vaisnava bhaktinak*. A *bhakti* nagyon fontos elem a baulok számára.

Amikor megkérdeztem a mesteremet a baul eredetéről, ő azt mondta, Sívával kezdődött. Indiában a legtöbb hagyományról azt tartják, hogy Sívától erednek, mert ismeretlen időig nyúlnak vissza, az emberi történelmen túlra. Ez a tudat sok-sok időn át létezett, majd az emberben manifesztálódott.

Amit mi Bengálban baulnak hívunk, ahhoz hasonló tradíciók egész sora létezik India szerte. A földrajzi és kulturális eltérések miatt különböző neveket kaptak, de a gyakorlat ugyanaz. A *vaisnava* baul és a *fakír* hagyomány az a két fővonal, amely a mai baulban találkozik. Több ezer baul dal van, sok közülük a belső ösvény, a gyakorlás, *szádhana* különböző aspektusairól beszél. Vannak dalok, amelyekben a gyakorló önmagával beszélget, ezeket *monosik*sának nevezik. A kezdő *szádhaka* tesz fel kérdéseket, és azt kutatja önmagában, mi a célja annak, hogy megtestesült ebben az adott korban, és mit kell szolgálnia.

A baulban az emberi életet négy különböző szinten látjuk: *sztula*, *pravarta*, *szádhaka* és *sziddha*. A *Sztula* (Tudatlanság) a természetes hétköznapi létezés, az emberek többsége ide tartozik, ezen a szinten nem érezzük szükségét sokszor még annak sem, hogy kérdéseket tegyünk fel, egyszerűen csak sodródunk az élettel. Ezután jön a *Pravarta*. Ez a kezdő kereső, aki kezd kérdéseket feltenni, hogy miért is van itt. Megérti, hogy ez a *tula*, a világ, amit látunk, nem elegendő, nem teljes. Amikor valaki már elkezdi szemlélődni, meditálni a kérdéseken, és ezt a szemlélődést egy belső folyamatként integrálja, *szádhakává*, gyakorlóvá válik. Tehát vannak dalok, amelyek a *pravarta* szintről kezdődnek, és átmennek a *szádhaka* szintre. Sok beszélgetés van a *pravarta* és a *szádhaka* között. A végső állapot pedig a *sziddha*, a tökéletesség állapota. Aki tökéletes, annak már nincs többé szüksége beszédre, nincs szüksége magyarázatra. Ezt az állapotot, mi úgy tartjuk, már nem lehet megénekelni, mert ez az állapot csak megtapasztalható. Az éneklés addig marad meg, amíg a *szádhana* állapot áll fenn. És amikor valaki tökéletessé válik, akkor a másik elme, amely túl van a mi törekvő és gyakorló elménken, egyfajta teljességet hoz. Ez a baul szintje. A baul olyasvalaki, aki kiteljesedett.

A *baul* tradíció egész Bengálban fellelhető, leginkább a falvakban, itt még vannak kis *akharák* (baul *ásramok*), közülük sok igen régi, nyolcszáz-ezer éves. A baul gyakorlók párban élnek, férfi és nő ketten együtt gyakorolnak. Ez nem

olyan, mint más tradíciók Indiában, mint a világról teljesen lemondott szerzetesek (*daśanāmi sampradāya*), akik szannyásként élik az életüket. Mi báulok a világban maradunk, megéljük a társadalmi feladatokat, szolgáljuk a közöséget, de nem igazán kötelezzük el magunkat, mert – ahogy az egyik bául dal mondja – „*Ússz a folyóban, menj egyik parttól a másikig, de ne sározd be a ruhádat, ne vizezd be a hajad! Főzzél és szolgálj fel, de ne menj be a konyhába, ne nyúlj a fazékhoz!*” Vagyis légy a világban, de ne engedd, hogy a világ megérintsen téged. A bául ugyanakkor azt mondja, bármilyen is itt a világban, nekem itt kell a testemen keresztül megtapasztalnom az Istenit. Hová is kellene mennem innen? A világban vagyunk, nincs más hely, ahová elmehetnénk, tehát tapasztaljuk meg az Istenit itt. Éljük meg minden egyes nap.

A kis *akharákat* rendszerint egy pár vezeti, ők a mesterek, nekik tanítványaik és híveik lesznek. A hívek a falusiak. A legtöbb falusi ember nappal dolgozik, de esténként összegyűlnek, és ekkor *szatszangok*ra kerül sor. De a bául *szatszangok*on senki nem tanít semmit, nem tartunk szónoklatokat, csak dalokat éneklünk, hallgatjuk, beengedjük a hangokat a bensőnkbe. Hisz a dalokban minden tanítás benne van. Nekünk csak szemlélnünk, meditálnunk kell rajtuk. Persze, ha valaki feltesz egy őszinte kérdést, talán a mester, a guru ad némi magyarázatot.

Felvetődik a kérdés, hogyan tanulhatja valaki ezt a hagyományt? Felkereshet egy mestert, az viszont már a mester döntése, hogy elfogadja-e az illetőt tanítványként vagy sem. Eleinte követi a mestert a nap huszonnégy órájában és segédkezik körülötte, szolgálja őt, majd idővel, amikor a tanító azt érzi, hogy a tanítvány készen áll, akkor lassan megkezdji a tudás átadását. Nekünk nincs semiféle formális iskolánk, ahol ülünk és tanulunk. Csupán követnünk kell a mesterünket napi huszonnégy órán át, és ébernek kell lennünk mindenre, amit mond. Felmerülhet, hogy akkor hogyan tanuljuk meg a dalokat, a tánclépéseket? Természetesen van egy sajátos útja mindennek, amit a *guru* akkor ad át, amikor úgy érzi, elérkezett rá az idő. De nem fogja újra és újra átadni, csak egyetlenegyszer. Ezt a tanítvány gyakorolja, majd visszatér a mesterhez, ő pedig felméri, meddig jutott el, és eszerint adja meg a következő tanítást. Így működik az átadás.

A mester, hogy a hagyományvonal továbbélését biztosítsa, átadja azt a legjobb tanítványai egyikének. (Ezt olykor megteszi, olykor nem, attól függően, mit lát, és hogy megtörtént-e, aminek bekövetkeztét várta.)

Az út kezdetén

Én akkor találkoztam a mesteremmel, amikor vizuális művészeteket tanultam az egyetemen Santiniketanban, a Tagore által alapított egyetemen. Gyerekkoromban nem hallottam bául dalokat. Tizenhat éves koromban Santiniketan felé utaztam a bátyámmal, és a vonaton jött egy bául énekes, vak volt. A kinézete nagyon felkeltette érdeklődésemet, annyira kiragyogott a vonatfülkéből. *Ektara*² volt a kezében, ami bádogedényből készült, és emiatt nagyon fémes hangzá-

² A báulok által használt egyhúrú hangszer, amit már a *Számavéda* is említ. (A ford. megjegyzése)

sa volt. Elkezdett rajta játszani. Abban a pillanatban, amikor meghallottam az *ektarának* ezt az egy húrját, az volt az érzésem –nem is érzés volt ez, inkább tapasztalás –, hogy minden eltűnt körülöttem, az egész zajos fülke. Pedig –mint tudjuk – Indiában sok a zaj a vonaton, árusok jönnek-mennek, „*csáj, csáj, muri, muri*” – de minden megszűnt, csak az *ektara* hangját hallottam. Azután elkezdett énekelni, és ez olyan volt, mintha valaki hívott volna engem, nagyon messziről. Úgy éreztem, mintha ismertem volna ezt a hangot, magával vitt engem valahova, és amikor a dalnak vége lett, visszatértem a fülkébe. Az énekes elment, és soha nem láttam őt többé. De általa valamit megtapasztalhattam önmagamban. Ekkor elhatároztam, hogy nem hallgatok soha többet bául dalt, mert ha még egyet meghallgatok, akkor bául lesz belőlem. Mert mindez annyira én vagyok. Így hát elkezdtem kerülni a bául énekeseket, ahogy megláttam egyet közeledni, elfutottam a másik utcába, és nem mentem oda hozzájuk. De amikor felvettek a képzőművészeti kollégiumba, az első tanulmányi gyakorlat, amit a tanárom kiadott nekem, az volt, hogy menjek és rajzoljam le a bául mestereket, töltsék velük egy kis időt, tanulmányozzam az arcukat – mert különlegesek –, és a megfigyelésük közben tanuljak portrét rajzolni. Szóval megfogtak, és így órákon át hallgattam a bául énekeket, azok kezdtek belém hatolni, kezdtem emlékezni rájuk, a szavakra, a dallamra. Ekkor elhatároztam, hogy ténylegesen belekezek a bául tanulásába, és felkerestem egy női mestert, *Pulmalá dászit*. Mellette kezdtem tanulni, és egy év elteltével azt mondta nekem, ha többet akarsz tudni, beavatást kell kapnod. Azt feleltem, igen, szeretném megkapni a beavatást, avasson be. De azt mondta, olyasvalakihez kell mennem, akit a mestere felhatalmazott arra, hogy másokat beavasson, mert ez egy hagyományvonal, és ily módon lehet csak megkapni a beavatást. Ekkor tűnődni kezdtem kutató, hogy ki fog engem tanítani. E télen azután eljött az egyetemünkre Szanátan Bábá, a gurum. A Kálíja³ történetet énekelte. Megint látomásom volt, miközben énekel, magam előtt láttam Vrindávant, láttam Rádhát, láttam Krisnát. Utána azt mondtam magamnak: ha ez a mester ilyen tapasztalásban tudott részesíteni engem, ez azt jelenti, hogy általa számtalan ilyen tapasztalást megélhetek. Odamentem hozzá, és azt mondtam neki, szeretnék tőle tanulni. Semmit nem válaszolt, csak nézett engem és hümmögött. Nagyon meg voltam rémülve. Ettől kezdve mindenféle kerestem őt, végül eljutottam az *ásramjába*. Amikor odaértem, elkezdtem magyarázkodni, hogy ezt meg ezt akarom, tanulni szeretnék tőle, szeretném, ha beavatna. Ő csak nézett engem, majd megkérdezte, ettem-e már? Mondtam, hogy nem. „Akkor ebédelj meg,” – szólt – „majd beszélünk később!” Így hát megebédeltem, majd leültem. Tizenöt napig ültem, semmit nem kérdezett tőlem. Teltek a napok, teltek az éjszakák, ő soha még csak rám sem nézett, nem mosolygott, mintha nem is léteznék. A tizenötödik napon úgy éreztem, összetört a szívem, nem tudtam, hova menjek. Végül ezen az estén magához hívott, és azt mondta, gyerünk sétálni. Zöldségekért mentünk az *ásram* számára, és útközben a mezőn elkezdett énekelni, én pedig hallgattam őt. Hirtelen felém fordult, és azt mondta: „Bolond vagy? Énekelj velem!” Én meglepődve kérdeztem, hogy tényleg énekelhetek vele együtt? Erre nem mon-

³ Kálíja – ötféjú, tűzokádó mérges kígyó, aki megfertőzte a Jamuná folyam vizét. Krsna legyőzte, s az óceánba száműzte. (Forrás: *Kagylókürt* folyóirat)

dott semmit, csak folytatta a dalt. A mesterem nagyon kevés beszédű ember volt és nagyon szigorú. De ugyanakkor mélységes szeretettel teli. Elkezdtem vele énekelni, és amikor a piacra értünk, azt mondta, rendben, most elég. A tendóink végeztével hazafele indultunk, és visszafele, ugyanazon a helyen, ahol korábban énekelni kezdett, megkért, ismételjem el a teljes dalt. És én furcsa mód képes voltam visszaemlékezni a szavakra, nem tudom, hogyan, hiszen csak egyszer énekelte el. Erre azt mondta: „lám csak, noha nő vagy, mégis van agyad. Jól van, tanítani foglak, úgy gondolom, emlékezni fogsz a dalokra.” Ekkor hazavitt, és otthon mondta, hogy másnap megkapom a beavatást. Erre azt feleltem: „Bábá, adnom kellene valami ajándékot Neked.” „Rendben,” – mondta – „holnap elmész öt házhoz, énekeled a *hari brahma* nevet, és a házaknál kapott rizst ideadod nekem.” Másnap elmentem az általa kijelölt házakba. Végtelenül szegény emberek házában találtam magam. Ezek az emberek nagy nélkülözésben éltek, és még nekem kellett kérni tőlük, ez rendkívül nehezemre esett. A neveltetésemben – ahogy a legtöbb családban – nem volt benne, hogy kérjek. Tehát le kellett vetnem magamról, amit addig tanultam, meg kellett szabadulnom az adásról alkotott elképzelésemtől. De hogyan tudsz elfogadni, amikor mindig inkább adni szeretnél? Megint jött az egó, és nem voltam képes meglátni annak a szegény asszonynak a nagyságát, aki épp azt a kulcsot adná nekem, amely megnyitja az ajtót spirituális utam előtt. Az életem előtt, amit ezen az úton járok majd tovább. Nem voltam képes meglátni benne Szaraszvatit. Csak egy szerencsétlen asszonyt láttam benne a hatalmas egóm miatt. Tűnődtem, habozva ácsorogtam az ajtaja előtt, erre ő kijött és megkérdezte ki vagyok. Mondtam, hogy ez-és-ez vagyok. Kérdezte, miért jöttem. Azt mondtam, *madukorira* jöttem. (Így nevezik a báuloknál a koldulást.) „Akkor hát énekelj, mit ácsorogsz itt!” – förmedt rám. Elkezdtem valamit énekelni *kártál*⁴ kíséretével, de a hangom el-elcsuklott. „Ki küldött ide Téged? Még rendesen énekelni sem tudsz.” Mondtam, hogy Szanátan Bábá. „Ó, Szanátan Bábá küldött!” – erre bement a házba, és adott egy kis rizst nekem a *dzsolába*⁵, a kis tarisznyámba. Majd rám kacsintott, és azt mondta: „Sok időbe fog telni ez Neked! Sokat kell még tanulnod.” És én ráébredtem, hogy valóban sok időbe fog telni, mire mindazon túllépek, ami bennem van, mindazt levetkőzöm, amit addig tanultam.

Visszamentem az *ásramba*, és Szanátan Bábá megadta a beavatást. Ettől kezdve mindenhova követtem őt huszonöt éven át. Ez egy olyan kapcsolat, ami egyetlen egyszer adataik meg, egyszer éljük meg ezt, és napról napra növekszik bennünk. Még azután is, hogy a mester elhagyta testét. Egyre csak nő, egyre erőteljesebb az összeköttetés, a kapcsolódás.

Én azért vagyok gyakran Nyugaton, mert a mesterem elküldött engem, hogy menjek a világba, és énekeljem e dalokat, amikben emberek tapasztalása van benne. De tudnunk kell, hogy ez a hagyomány Bengálban nagyon élő. Nők és férfiak – de nem is nevezem őket nőknek és férfiaknak, hanem gyakorlók-nak, *szádhakáknak* – minden egyes nap élik ezt a hagyományt, és hordozzák. Az ő életük, az ő teljes lényük táplálta a báult évszázadokon át. És ez továbbra

⁴ Kis cintányér. (A ford. megjegyzése)

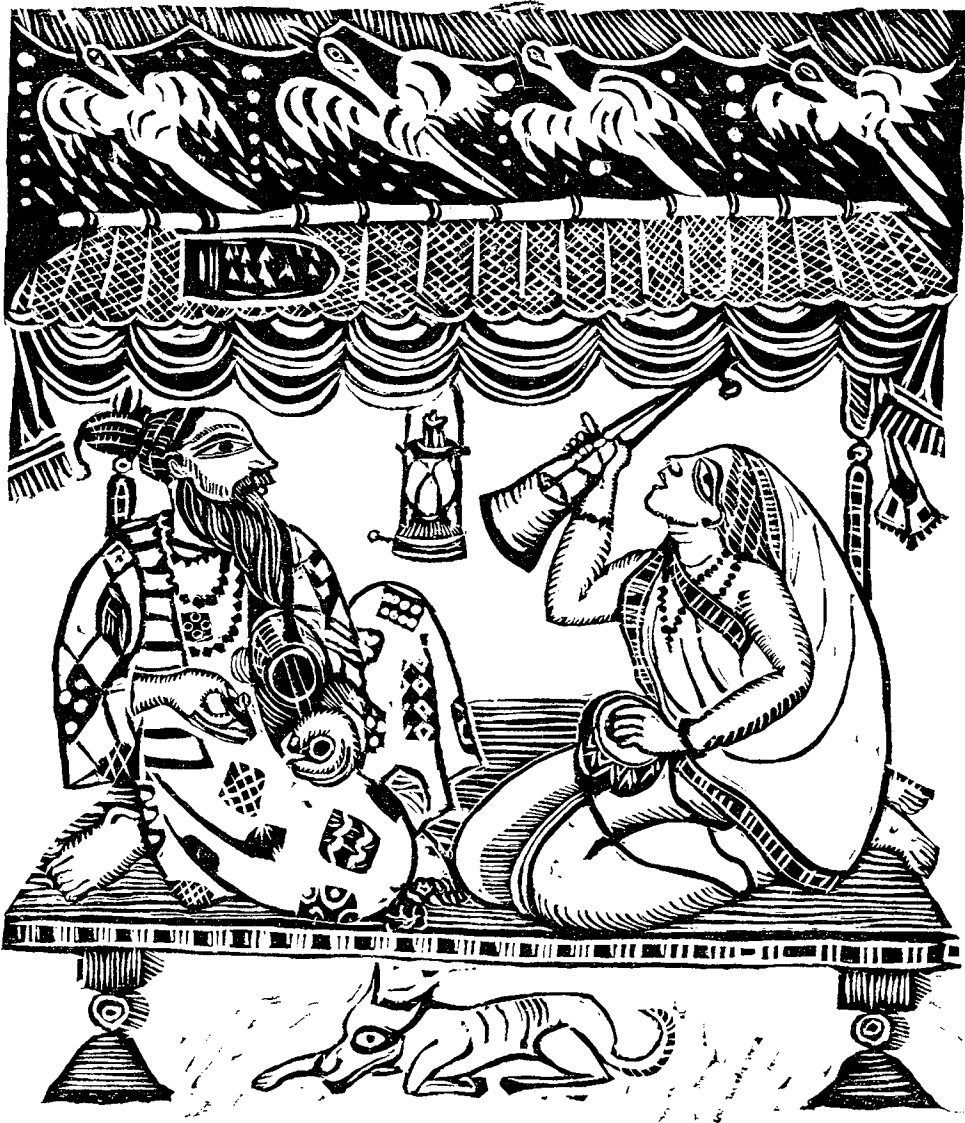
⁵ A *Vairágya dzsola*: Néhány bául a nem-birtoklás jelképeként kis tarisznyát visel a vállán, melyet aszkétatarisznyának hívnak. (A ford. megjegyzése)

is így van. Tehát meg kell emlékeznünk róluk, hiszen ők küldtek ide engem. Ha beavatást kaptál, akkor nem tehetsz akármit, nem cselekedhetsz a mesterred tudta nélkül. Ez volt a mesterem akarata. Én is egy vagyok közülük, csak ki lettem küldve a nagyvilágba, hogy itt énekeljem a dalokat, de a hagyományt sokan viszik tovább.

Az ének mint *mahámantra*

A tánc és az ének egy tapasztalási folyamat. Éppúgy, mint amikor az emberek meditálnak, mantrákat énekelnek, hogy tapasztalásra tegyenek szert. Érzékelhetjük, hogy van valami, amit tapasztalásnak hívhatunk, de amíg nem történik meg a testben is, addig ez a tapasztalás nem marad meg. A báulok azt mondják, le kell hozni ide, ebbe a testbe. Ez olyan, mint amikor a gyerekek azt mondjuk, ne nyúljon a tűzhöz, de ő habozik, hozzányúljon vagy sem. Végül, amikor egyszer megegeti az ujját, és megtapasztalja a tüzet, akkor megérti, és nem fog többé a tűzhöz nyúlni. Amíg nem történik meg a tapasztalás a testben, soha nem lesz a mienk. Tehát a bául hagyomány azt mondja: „hozd le!” Az énekléssel a magasabb – bár nincs magasabb, alacsonyabb, de így gondoljuk – szóval ezt a magasabb elmét akarod lehozni. És ez néhány évnyi gyakorlás után meg is történik. Először csak felvillan, és újra eltűnik, azután megint lejön kicsit, és ismét elmegy. De ha nem zavarodsz össze, és folytatod a gyakorlást, akkor egyre hosszabbá válik ez a tapasztalás. És egyszer csak eljön az idő, amikor énekelsz és táncolsz, és ez meditációvá válik. Közben benne vagy a folyamatban, de ahogy befejezed, újra olyan leszel, mint bárki más. Ez azt jelenti, hogy a folyamat még nem teljes. De eljön az az idő is, amikor énekelni és nem-énekelni egy és ugyanaz lesz. Annyira eggyé válsz a hangoddal, hogy többé nem szakadsz el tőle. Mert amit éneklünk, az csak egyik megnyilvánulása a hangnak, az, amit az énekeinken keresztül hallhatunk, érzékeinkkel tapasztalhatunk meg. De van hang a csendben is. Bennünk. Ehhez nincs szükségünk az érzékeink használatára, de ez is létezik. És az, aki közel kerül ehhez, vagyis eggyé válik vele, annak számára énekelni vagy nem énekelni egy és ugyanaz lesz. Olyan ez, mint amikor az emberek mantrákat énekelnek, sok-sok órán át, és amikor egyszer csak elérik a tökéletességet, akkor a mantra magától fog áradni, nem lesz szükségük arra, hogy ehhez leüljenek, vagy bármilyen erőfeszítést tegyenek. A báult *szahádzs*nak tartjuk. A *szahádzs* az erőfeszítés nélküliség. Ha megvalósul ez az erőfeszítés nélküliség, akkor énekelni vagy nem énekelni egy és ugyanaz lehet.

A dalok jelentése az idők során változik számunkra. Ugyanazt a dalt, ahhoz képest, ahogyan korábban megtapasztaltad, néhány év elteltével érettebben, mélyebben tapasztalod meg. Azután újabb néhány év elteltével, éneklés közben, megint valami többet látsz meg. Örökké új. A szavak ugyanazok, a vers ugyanaz, de egyre több és több mélységet fedezel fel benne. Ez olyan, mint ahogy aszerint, hogy mekkora levegőt veszel, merülhetsz le az óceánba. Ha kezdünk nagyobb lélegzetet venni, egyre mélyebbre megyünk le az óceánba. A dalok is ilyenek. Minél nagyobb levegőt veszel, annál mélyebbre mész le benne. Azt gondolom, néhány év elteltével ezt minden gyakorló megéli.

Bául szádhaka éneke az esőben (Parvathy Baul és Ravi Gopalan Nair fametszete)

Szanátan Dász Bául és Bínadász dala a lélekmadárról

Aranymadár, ne repülj el, ne hagyj itt!
Gonddal őrizlek, kalitkába zárlak.
Lélek-madár, kalitkámban jársz-kelsz.

Aranymadár,
Mielőtt e kalitkába szálltál,
Láttad-e annak urát?
Váltottál-e vele édes szavakat?

Egy nap, madár, elrepülsz majd, egy nap, madár, elrepülsz és elhagysz.
Ó, elrepülsz majd; és vajon milyen kalitkába szállsz? Ó milyen kalitkába szállsz
majd oly nagy kedvvel?

Maradj az én bolond mesterem lábánál!
Örök életed lesz, madár.
És újra ismételteted majd: „Krisna, Krisna.”

Csont-ketrecben lélegzet-madár, folyton ki-be jár.
Mély titkát vajon ki ismeri?
Övét, ki egy nap s egy éj huszonegyezer-hatszázszor megy ki és be.
Aki titkát tudja, túljut életen és halálon.
A gyöngyöt, mely a szél erejével száll, hol őrzi a lélek?
Kinek ölt formát a formátlan? Ki ismeri szokásait?

Ó, ha csak egyszer is megismernéd, leráznád a földi létet és kötelékeit.
A bolond szól, légváradban, játszik a forma nélküli ember.
Bolond Szanátan, általjutsz majd a földi léten. Ó imádd a mester lábát.

Bangha Imre fordítása

A Lélek dalai – bevezető a Bául hagyományba (részletek)

A bául mint előadói út

A bául kiváló mesélő, előadó és színész is egyben. Mindkét gurum, Szanátan Bába és Sasánka Bába említette, hogy szerepelt bengáli népi színjátékban, úgynevezett *dzsátrá*ban. Meséltek róla, hogy női szerepeket is játszottak. A táncos népi színjáték, a *dzsátrá* a brit gyarmati időkben vált népszerűvé. Akkoriban a színészek mikrofon nélkül énekeltek és táncoltak. A táncot, a lábmozgásokat erre szakosodott mesterek tanították.

A bául éneklés önmagában teljes előadás. Ugyanakkor mentes az előadást és előadót megkötő hagyományos elképzelésektől. Azt is mondják rá, hogy módszer nélküli, kötetlen előadásforma. Ha azonban valaki báulként szeretne énekelni, akkor szigorú képzésen kell keresztül mennie egy hiteles mester keze alatt. A tanítványnak előbb tökéletesen el kell sajátítania egy szintet, hogy a következőre léphessen. Ez a folyamat más, mint amit mi általában a tanulásról képzelünk. A guru soha nem tanít, csak annyit mond: „Tanulj a természettől! A természet az iskolánk.”

A tudást a tanítvány lassan, képességeinek megfelelő fokozatokban szerzi meg. Egyik mesterem sem ült le velem akár egyetlen énekóra erejéig is. Azt szokták mondani, hogy „Figyelmesen hallgasd, ahogy énekelek, aztán te is énekelj.” Így legtöbbször az esti együttlét, a *szatszang* idején ők énekeltek, én pedig követtem őket. Ugyanakkor mestereim fontosnak tartották, hogy fejből tudjam a szövegeket, már jóval azelőtt, hogy utánuk énekelném dalaikat. A bául éneklésben a szöveg a legfontosabb, és órákat kell tölteni a helyes artikuláció elsajátításával, hogy a *szersó*, a *mahádzsan* dala átfolyjon rajtunk.

Az első években, mikor elkezdtem mesteremhez, Szanátan Bába-hoz járni, ő napokig semmit nem tanított. Türelmetlen lettem, és kicsit még sértve is éreztem magamat, hiszen nem volt olyan egyszerű eljutnom *ásramjába*. Az egyik nap aztán szólt, hogy kísérjem el sétálni. Közben dúdolászni kezdett, és mondta, hogy dúdoljam utána, miközben sétálunk. Idővel a dúdolt dal egyre hangosabb lett. Mire visszatértünk, megtanultam egy teljes *mahádzsan*-dalt szövegestül, dallamostul.

Az ének

A bául dal egy-egy lényeg, *tattva* formába öntése belső iránymutatáson keresztül. A bául nem egyszerűen csak szép hangot vagy szép dallamot kíván létrehozni, hanem a *szersó*, a *mahádzsan* versére tereli a hallgatóság figyelmét. Ezért úgy kell képeznie magát, hogy éneklése szabatos legyen. Ennek azonban

semmi köze a klasszikus ének precíziójához. Mi másképp használjuk a *bháva*, érzésvilág és a *rasza*, esztétikai élvezet fogalmait, és nem azonosítjuk őket a klasszikus zene *rágájaival*. A dal a bául előadó mélyéből fakad.

A bául hangja a dal és az érzelem (*bháva*) sodrása. Csak úgy tud az előadó egyszerre két hangszeren játszani, énekelni és táncolni is egyben, hogy átadja magát ennek a sodrásnak. Így a bául minden egyes dala megállás nélküli meditatív utazás. Az érzés és az esztétikai élvezet a bául látásmód miatt járja át a dalt. Ezért szeretik a bengáliak dalainkat még akkor is, ha az énekes néha hamis hangra téved, vagy hangja megszakad a túláradó érzelmek között.

A tánc

A bául egyszerre énekel és táncol. A tánc a Krisna-imádó hagyományból származik, és a mestertől tanuljuk, mivel egyedi lépései és egyedi stílusa van. Megjegyzendő azonban, hogy a tánc nem része minden bául előadásnak. A fakír énekesek nem nagyon táncolnak, hanem testük spontán mozog.

A *vaisnava* bául tánca a *kártak*. Két fajtája van: *bédzs lágáno nács*, azaz a különböző lábmozgások egymásba szövése, és a *bérá pák nács*, a bambusz-szővény hurkoló, ami forgó mozgásokból áll. Az éneklés közbeni testmozgást *mudrán*ak hívják.

Noha a bául énekes tanulmányai során elsajátítja ezeket a technikákat, amint oda jut, hogy előadjon, mindezt el kell felejtene, és teljes egészében utat kell engedjen spontaneitásának. Mestereim azt tanították, hogy a bául nem énekel, az ének magától árad. A bául nem táncol, a tánc magától lesz. Nem játszik a hangszeren, hanem a hangszer kel életre.

A test megedzése

A tökéletességet elért jógik a testet eszköznek tekintik. Szerintük az ember egyetlen kincse a teste. A testi vágyat a feltétel nélküli szerelem forrásának mondják. Általában a báulok nem szeretnek gyakorlati módszereikről beszélni. A guru is azt mondja: „Soha ne beszélj belső módszeredről. Mindig légy résen, még magad felé is.”

Általánosan szólva elmondható, hogy a bául gyakorlat az *adhar mánus*, a „Lényegember” elérésére irányul. Ezt a Lényegembert hívhatják még *atal mánusnak*, „szilárd embernek”, *szahádzs mánusnak*, „spontán embernek”, *szónár mánusnak* „aranyembernek”, *manér mánusnak*, „lelkünk emberének”, *bhávér mánusnak*, „állhatatos embernek”, stb. A vele való egyesülésre a jóga a módszer. A báulok azt mondják, hogy minden emberben jelen van, mint *bindu*, „mag” vagy „ösforrás”. A bául módszer a felfelé való sodrás, az *urdhva rati* követése.

A guru szerint minden, amit a kinti világegyetemben látsz, megtalálható a testeden belül. Amit mi magunk nem láttunk a szemünkkel, azt nem tudjuk imádni. Ez az, amit *anumánnak*, hipotetikus következtetésnek mondanak. Ami jelen van a testünkben, az a *bartamán*, a jelenlevő. A báulok a *bartamánt* követik.

A legtöbb bául a *hatha jóga*, azaz a testi jógagyakorlatok követője. Minden bául számára kötelező, hogy a lélegzetszabályozás, a *pránájána* különböző formáit végezze. Azonban nem minden *hatha-jógi* bául. A különbség a többi jógi és a bául között az, hogy a bául technikája a *jugal szádhaná*, az „együttlét módszere”. Férfi és nő báulok együtt lépnek az önmegtagadás útjára. Ők se nem világról lemondó *szanjászik*, se nem családos emberek. Mindemellett valamilyen módon mindkét életformával kapcsolatban állnak.

Mahádzsan mondja: kövesd az emberek útját, mikor az emberek között vagy, szívedet nyisd meg az igaz guru előtt.

A gyakorló báulok a belső fegyelmet minden bizonnyal a dél-indiai *sziddhák*tól tanulták. Nem tudni, hogy mikor és hogyan. Dél-indiai *sziddha* gurum szinte rendszeres látogatója keralai iskoláknak, az Ékatára Bául Szangíta Kálárinak. Néha felnevet, és tamilul dalra fakad. Egy dalának szövegét nagyjából így lehet lefordítani: „Aki a lapra írt, bepiszkította a lapot. Aki beszélt, bepiszkította a beszédet. Aki az értelem lakatját feltörte, meglátta a lényegét.”

Pontosan ezt mondják a báulok is. „Ha túl sokat beszélsz belső titkaidról, bezennyezed azokat.” E hagyományban a hétköznapi anyagi élet és a gyakorló bául belső élete, a *szádhaná*, párhuzamosan folyik, még akkor is, ha az utóbbi fontosabb. Hagyományunkban mind a férfi, mind a női gyakorló számára rendkívül fontos a magvisszatartás. Ezt *rasza szádhanának* is mondják. Aki elsajátította a *szahádzsija szádhanát*, az a *raszik*.

A báulok egyedi gyakorlata „a négy hold átszúrása”, a *csá-ri-csandra-bhéda*. Ez nem azonos a jógában létező hat *lótusz* átszúrásával, a *sat-csakra-bhédával*. A „négy hold átszúrása” a bául féltve őrzött gyakorlata. Általában a guru fedi fel a tanítványnak, ha az már megfelelő szintre jutott. Végső soron a guru határozza meg a *szádhana* (gyakorlás) típusát és útját, amit a tanítványnak követnie kell.

Parvathy Baul és másik bául mestere, Sasánka Goszái (Fotó: Ravi Gopalan Nair)

A ruházat

Tanúsíthatom, hogy mindkét mesterem rendkívül sok időt töltött az öltözködéssel, mielőtt kiment a *szádhu*-találkozóra. Különös figyelmet fordítottak a fűzére köthető magokra. Szanátan Bábá, Sasánka Goszái és Goszái má, mind elmagyarázták, hogy a jógi énekeseknek nincs sajátos öltözetük. Egyesek fehér pamutruhát viselnek, mások sáfrányszínűt, vagy tunikaszerű ujjatlan szerzetesinget, *hált*. Idővel a sáfrányszín terjedt el a leginkább. India függetlenné válása után bizonyos utazási korlátozások léptek életbe, és ezért fontos lett, hogy a báulok viseletükben és viselkedésükben is elkülönüljenek a többiektől.

A különböző fűzerek, melyek azt jelzik, hogy a bául milyen beavatásokat nyert, különösen kedvelt részévé váltak a viseletnek. A fűzereken lehetnek bogyók, kövek, egyedi fagömbök, gyökerek, bazsalikombogyo, rudra-bogyó, bengáli birsalma, stb. Emellett számos bául átlátszó kristályszemeket is visel. A ruha leginkább az előadó személyiségétől függ. A férfi előadók ízlésesen elkészített, csodálatos sokszínű *hált* viselnek. Különböző helyekről textildarabokat gyűjtenek, majd összevarrják azokat. Ez azt jelképezi, hogy minden ember együvé tartozik, függetlenül vallásától, kasztjától vagy társadalmi helyzetétől.

A férfi előadók turbánt is hordanak. Van, aki haját hosszúra növeszti, és beavatásuk szerint viselik vagy éppen leteszik fűzereiket. A Krisna-imádókhoz kötődő báulok függőleges jelet, *tilakát* festenek *bradzsa-mitthinek* „Bradzs porának” nevezett fehér földdel a homlokukra. Ezzel a szemöldökök közti helyet, a *rásza mandirt*, Krisna táncának templomát jelölik ki. Összesen hatvannégy különféle homlokjel létezik. Emellett ezüst karpereceket is viselnek, melyek a gurura emlékeztetik őket.

Női bául énekesek (Parvathy Baul és Ravi Gopalan Nair fametszete)

A fakír báulok általában fehér vagy fekete hosszú *hált* viselnek, bár néhányan a zöldet vagy a pirosat választják. Nekik is különféle bogyó-fűzéreik vannak. Egyesek meghagyják a szakállukat és a hajukat. Általában nem viselnek turbánt, hanem egy ruhadarabbal fedik el a hajukat. Vannak, akik homlokjelet is festenek. Különféle fémekből készült karpereceket is hordanak.

A női báulok, mint Gószái Má is, tunikaszerű *hált* viseltek. Eredetileg nem hordtak blúzt vagy teljes szarít. A Gószái Mát követő generáció azonban már sáfrányszín szarít visel. Ez és a fűzerek manapság a női előadók viselete. Van, aki tarka *hált* is hord. Néhány bául a nem-birtoklás jelképeként kis tarisznyát visel a vállán, melyet aszkétatarisznyának hívnak. A tarisznyában különféle apróságok vannak. Emellett van még náluk egy kókuszdió-csésze is.

Női báulok

A *mahádzsanerpád* tanítása szerint nincs tisztán hím- vagy nőnemű lény. Minden nőben van egy férfi belül és minden férfiben van egy nő, az emberi test mindkét organizmusból születik. A külső manifesztálódás szerint nevezünk férfinak vagy nőnek valakit. De mindenki ember.

A férfi és nő közötti egyenlőség tiszteletben van tartva a Báulban. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a mester azt mondja: a nő létezés magasabb, mint a férfi; a férfi az önmegvalósítást a nő lábánál imádkozva érheti el. Az egyik *mahádzsanerpád* így szól: „Öltözz női lélekbe, fordítsd át természeted és szokásaid...”

Kevesebb a női bául gyakorló, mint a férfi. A legtöbb női *szádhaka* az *ásram* mindennapi teendőivel van elfoglalva. Alkalmanként persze elkísérik férfi társukat bául találkozókra, ünnepekre. Magukat *szévadászinak*, az Imádott Egyetlent szolgáló hajadonoknak nevezik.

Banamala Dászi – mi Goszái mának hívjuk őt –, aki Sasánka Bába társa, ezt mondta: „A *szévadászi* feladata, hogy gondoskodjon férfi társáról, aszketikusan, és mindig éberrel őrizze, hogy a *szádhana* folytonos maradjon, soha ne zavarja meg az érzékek csábítása.” Goszái má nagyon figyelmes, nagy tudású anya, és a bául rendkívül fegyelmezett gyakorlója. Az ösvényen általa szerzett tapasztalatok felmérhetetlenek. Mindig elfoglalt, mindig valami látszólag apró munkába van belemerülve az *ásram* körül, olcsó, fehér szariba öltözve. Ha valaki látja őt, rögtön megérzi benne a mély bölcsességet. Sok férfi és női bául fordul felé megilletődött tisztelettel. Egyike ő azoknak, akik egészen pontosan fel tudják mérni, hol tart valaki a gyakorlásban, mennyire érett *szádhaka*.

Bár a női gyakorlók szám szerint kevesebben vannak, nagyon fontos helyet foglalnak el. Minden nap gyarapodik a számuk is. A tapasztalatom viszont az, hogy egy mestert meggyőzni a bául előadói út iránti odaadásról, és elérni, hogy a Mester átadja tudását, e téren egy nő lényegesen nagyobb nehézségekkel találkozhat, mint egy férfi. Ugyanakkor a legkevésbé sem vagyok elfogult. Alig akad női gyakorló, aki precíz tréninggel rendelkezik. A nőknek van egy természet adta jó hangjuk, képesek sok dalt megtanulni; de mint előadók mégsem olyan erőteljesek, mint a férfiak. Ez leginkább azért lehet így, mert meg vannak fosztva a teljesfokú tréningezés lehetőségétől; ez majdhogynem lehetetlen szá-

mukra. A múltban Nanibala vagy Csintamoni vagy Sohocsori voltak azok a női előadók, akik ugyanolyan erőteljesek voltak, mint a férfiak.

A női gyakorlók a külvilág részéről is megpróbáltatásoknak vannak kitéve, hiszen a társadalmunk nem fogadja be a női egyenjogúság gondolatát. Mindig akad néhány felhúzott szemöldök, ha valaki erről beszél. A bául lázadó, a hétköznapi élet minden rabsága alól keresi a felszabadulást. Tehát egy nő, aki független és szabadon gondolkodik, aki a szívünkben lévő Embert, a *manér manus*-t keresi, olybá tűnik, mint aki ellentmondásban áll az élet más szokásaival.

Amikor én beavatást nyertem a bául életútba, érzékelhető váltás volt a felém való viszonyulásban közeli, kedves, „jó-akarátú” emberek részéről, akik mindent megtettek, hogy visszatérítsenek engem a „normális élethez”. Ezt én úgy fogom fel, mint a hagyományainkra vonatkozó tudatosság hiányát, amely az idők során mostanra kialakult.

A tudatosságnak ez a hiánya az angol gyarmatosítás közvetlen öröksége. Valójában ezek a hagyományok mind teljes odaadást kívánnak, egyhegyűséget, türelmet, kitartást, valamint figyelmes elmét és magatartást. De a mi „modern”-ről és „normális”-ról alkotott elképzeléseink sok esetben vakká tesznek bennünket a hagyományainkban lévő bizonyos aspektusok valódi értéke iránt.

Kemény küzdelem árán a női bául a szív kivételes együttérzésének és szilárdságának minőségére tesz szert; így még mosolyogni is képes az akadályokon. Ahogy az egyik *mahádzsanerpád* találóan fejezi ki: „Ó, kedves! / Égess el engem/égess el engem szívtelenül / égess el a szívem tömjénjét / A tömjén nem ad illatot, csak ha már elégett.”

A nyelvezet

A bául dalokat egyszerű nyelvezeten írták. A beszélt nyelvet használják gyakran vidékies szavakkal megtűzdelve. A szöveget mint dalszöveget szerzik, nem pedig mint költeményt. A versek kevés szóval is erős ritmust követnek. A bául versek versmértékre íródtak. A képvilág a természetből és az egyszerű falusi életből merítkezik. A hétköznapi tárgyak, mint a hántoló, a fazekaskorong a belső valóságra utalnak. Lássuk például az alábbi *mahádzsan*-dalt:

*Az ürességben a torna
két mangót terem;
A mangókban
jambóza virágzik.
Alattuk folyó kanyarog,
a gleccser elolvad
a feltétel nélküli szerelemtől.*

Első hallásra ez a szerző furcsa verset költött. A báulok azonban így fejezik ki magukat. A dalszerzők gyakran használnak ilyen képeket a belső gyakorlat megjelenítésére. Gyakran még a bául-tanítványok számára sem világos a jelentésük mindaddig, míg útjuk teljesen belsővé, mintegy folytonos meditációból

nem válik. Talán az is a vers célja, hogy provokáljon. Ebben a költészetben, mikor a bául egy fáról beszél, akkor általában az emberi testet érti alatta.

Nézzünk egy másik példát:

*Bár ellenségek, a kígyó és a manguszta,
a macska és az egér
mind együtt élnek.
Ezt látva, még a halott is táncra kel.*

A dalszerző itt ellenségeinkről, az érzékekről (*indriya*) beszél a kígyó, a manguszta, a macska és az egér képével. A vers azt mutatja be, hogy az isteni megvalósítás útjára lépett ember, a *szádhaka* tudatosságra ébred. Mikor eltűnik az én, nincs többé kettősség. A halott nem más, mint a *szádhaka*, aki túllép az érzékein, és eléri a végső boldogságot, a *szamádhit*.

*Kígyó tekeredik egy nagy tojásra,
A mindenségre. Benne
Tizennégy világ és egy varázsvásár.
Adnak és vesznek benne
kötött áron.*

A kígyó *kula-kundaliní*. Ő tartja a tojást. A tojásban egy hosszú, tíz holdhó-
nap és tíz napnyi folyamat végén, létrejön az emberi test. A testben jelen van
mind a tizennégy világ.

Most pedig minden további magyarázat nélkül lássuk magukat a verseket.

Az igazi és a hamis téboly

Nem találtam igaz tébolyt,
s ezért nem lettem én bolond.
Mindenütt csak ál-örület,
Igaz tébolyt nem találtam.

Van ki vagyonért örül meg,
s van aki a dicsőségért.
Van kit szegénysége őrvít,
s van akit a szépség csábja.

Van ki érzelmeket élvez,
s megőrül a szerelemért.
A világhoz kötődik mind,
s nem látják az igaz létet.

Siva, örültek örültje,
mérget iszik, nektárt elvet.
Aranypalotáját hagyva
élvezi az égetőhelyt.

Prahláda a legjobb bolond.
Hari nevét hallva alélt.
Tűz és méreg lángja marta
Isten nevét el nem hagyta.

Gauránga bolondja volt
e vaskorban Sacsí fia⁶,
s a világot hódította.
Rádhá nevét énekelte,
s eltűnt a sötét tengerben.
(*Ismeretlen szerző*)

A Fekete

Barátném, láttad-e szerelmem?
Teste hajlékony, mint a kígyóé.
Mondd, hol találom?

Az előbb láttam, őt a pajkost,
de elbűjt valahol lelkemben.
Hogy érem el őt, az Elérhetetlent?
Ki fekete, mint az éj,
oly gyönyörű látnom.
Sötétsége lelkem mélyének fénye.
Nem vágyok mást, csak a fekete Krisnát.

Elbűvölő kezében
varázslatos furulyája.
Vrindávan egyszerű lányainak szívét elragadja.
Ó te bolond nő, ne loholj!
Szíved tárd ki, és tartsd meg őt!

Szanátan Dász Bául

Fordította: Bangha Imre és Rideg Zsófia

⁶ Sacsí fia – Csaitanja (1486-1534), karizmatikus Krisna-imádó, a bengáli *vaisnava* iskola alapítója.

Áldozati énekek – Tagore és Lálan dalai

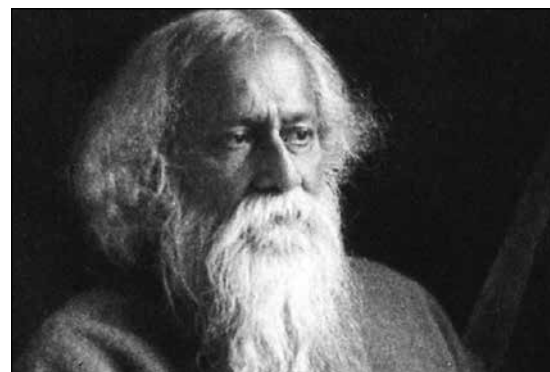
Parvathy Baul és Wittek Béla koncertje

Bár Rabindranath Tagore mint költő nagy népszerűségnek örvendett Magyarországon a 20. században, mégis kevesen tudják róla, hogy rendkívül termékeny zeneszerző is volt. Hozzávetőleg 2230 dala Rabindra Sangeet néven szinte műfajt teremtett, amely nagyon közkedvelt Indiában, elsősorban Nyugat-Bengál és Banglades területén. Tagore költészetére mély hatást gyakoroltak szülőföldjének bául dalai. A koncert Magyarországon született 2019-ben, és úgy lett összeállítva, hogy egyfajta dialógus jött létre egyrészt a Tagore által is nagyra tartott bául mester, Lálan fakír dalai és Tagore dalai között, másrészt zenei szempontból Tagore és Lálan dallamvilága, valamint a magyar népdalok között. A magyar népdalok keleti pentaton világa erősen rímelt e két bengáli költő dalaira, másrészt Tagore maga többször írt arról, mennyire lenyűgözte őt a magyar tradicionális zene.

Lálan (1772[?] – 1890. október 17.), akit hol szentnek, fakírnak, sahnak vagy *mahátmán*nak neveznek, az egyik legjelentősebb bául énekes volt. Dalokat írt, társadalmi reformer és gondolkodó volt, aki a bengáli kultúra ikonikus alakjává vált. Lálan egy olyan világot énekelt meg, amelyben minden vallás és hit harmóniában él egymással. Élete utolsó szakaszában a Tagore család birtokán élt, ekkor készítette róla Rabindranath festőművész bátyja, Jyotirindranath azt a tusrajzot, amely a leghitelesebb emlék Lálanról. Hozzávetőleg 2000-től

10000-ig terjed dalainak száma, de csak 800 ismertről mondható el teljes bizonyossággal, hogy tőle származik. Nem írta le dalait, azt tanítványai jegyezték le, vagy adták tovább szájról szájra. Rabindranath Tagore sokat tett azért, hogy Lálan az írott irodalmi életben is megjelenjen.

1. Lálan fakír: Mikor lesz oly áldásban részem...

Mikor lesz oly áldásban részem,
hogy kedvesem az irgalmas hold maga jön el értem
és átvisz a túlpartra engem

Ha nem hallgatod meg imám hogyan jutok át
itt ülök nézem a végtelen folyót
Elesettek megváltója a neved
ezt hallva újra hiszek
majd ismét kétely fog el
ily nyomorultat mint én megáldhat-e
Ha Mesterem lábát örökre elfeledtem
Lálan szól mivégre jöttem akkor e földre

2. Rabindranath Tagore: Gitándzsáli (Áldozati énekek, 38. ének)

Nem tudom hogyan énekelsz te én mesterem
Örökké csendes ámulatban csak hallgatom
Zenédnek fénye bevilágítja a világot
Zenédnek élő lélekzete égről égre árad
Zenédnek szent folyama áttör minden kótorlaszon és zúgva rohan tova
Szívem úgy vágyódik rá hogy Veled énekeljen de hasztalan küszködik hogy
hangot adjon
Beszélni szeretnék de a beszéd nem szorítható bele az énekbe s zavartan
felkiáltok
Zenéd végtelen hálójában rabul ejtetted szívem ó én mesterem

3. *Rabindranath Tagore: Gitapancsasika (16. ének)*

Ajtóm lakatját feltörve ki visz ki engem innét ó barátom
Ha nem láthatlak egyedül vagyok lassan vánszorog napom
De észreveszem hogy itt a hajnal
Látom a napsugarat felragyogni az ég peremén
Meglátom benne az ösvényt de vajon élém jön-e szekered utamon
Rezzentelenül ragyognak az égbolton a csillagok
a hajnalhasadás szélén várakozva
látványodra távoznak belemerülnek a fénytengerbe
Édes csiviteléssel jönnek a pirkadat vándorai
ahogy repülnek alakzatban énekelve
Talán a napsugár húrjainak zendülésére nyílnak ki a virágok és úsznak a
dallamok a légben

4. *Lálan Fakír: Az esőmadár*

Az esőmadár a tengeren ül
de jaj meghal víz nélkül
ez volna sorsa ezt akarod kedvesem

Az esőmadár felhőre vár
de a felhők elmentek már
más vidéket öntöznek
mondd kedvesem hogy éli túl a madár
úgy sóvárog
lassan kiszáll belőle a lélek

Az esőmadár nem iszik más vizet
csak esőcseppeket
mégha elhagyja is lélektete
fogadalma ez

Lálan Fakír szól
ó szívem vajon te ki tudsz-e így tartani
elfeledtem Szirádzs mester tanítását
most az életem hiábavaló.

5. *Rabindranath Tagore: Prájascsitá (9. ének)*

Királyom útja mely házam előtt vezet szívemet sóvárgással tölti el
Hívogató kezét felém tárja csendje kiszólít házamból néma könyörgéssel
minden lépésnél megcsókolja lábam
Nem tudom miféle lemondás milyen váratlan győzelem vagy nyomorúság
felé visz engem
Nem tudom kanyarulatai hol végződnek –
Mégis királyom útja mely házam előtt vezet szívemet sóvárgással tölti el

6. *Lálan fakír: Az aranylótusz tavához aki elmegy...*

Az aranylótusz tavához aki elmegy
könnyedén megleli a végtelenség kincsét
Mit mondhatnék e tó vízéről
hogyan dicsérjem
annyi gyöngy és drágakő van elrejtve benne
érintésük mindent arannyá változtat
A pillanat áramlatai új világot építenek és rombolnak le
Van olyan a parton aki halászhat
ám ezt nem végezheti közönséges ember

Az áramlat szél nélkül úszik
Az áramlat megtörik a fák között
A gyöngyhalász mélyen a pillanatba merül
hogy megtalálja a kincset

Lálan Fakír szól
Akinek hajóját a Mester kormányozza
nyugodt maradhat az áramlatban
Ő a szeretet erejével legyőzi a halált

7. *Rabindranath Tagore: Gitándzsáli (Áldozati énekek, 39. ének)*

Ha szívem kemény és kiszáradt lepj meg engem az irgalom záporosójével
Ha elvész életemből a kegyelem jöjj el dalok hadával
Ha a zűrzavaros napi munka zajt csap mindenfelől körülöttem s elzárja
előlem a túlsó világot jöjj hozzám csendnek ura békéddel és nyugalmaddal
Ha szegény koldusszívem sarokba zárkózva összekuporodva ül törd fel az
ajtót én uram s jöjj be királyi pompával
Ha vágyak csaló káprázattal és porral vakítják elmémet ó te szent örökké
éber
jöjj el világosságoddal és mennyköveiddel

Rideg Zsófia fordításai

Az ismeretlen madár

Lálan fakír élete a dalain keresztül
– Parvathy Baul koncert-összeállítása

Eöri Szabó Zsolt fotója

1. dal – Vigyél magaddal odaátra

Én szerelmem, vigyél magaddal odaátra,
Itt várok Rád szüntelen.
Egyedül Te vagy irgalmas,
Mindenki elhagyott, magam maradtam.
Nézem a Napszentületet,
Látom a vihar közeleg,
Kihez fordulhatok,
Rajtad kívül senkim sincsen.

Nincs szertartásom, nincs imám,
Szent neveid egyikét sem ismerem.
De azt tudom, hogy Te vagy minden lélek megváltója,
Ezért szólítalak.

Ha nem mutatod meg az igazságot,
Ha nem mutatod meg az utat,
Ó, szerelmem, ki hív akkor majd a határtalanság királyának.

Lálan Fakír történetét mesélem el nektek, a nagy Bául Mesterét, aki elhozta az "egyetlen Szeretet" hullámát Bengál síkságaira. Lálan Fakír 1774-től 1890-ig, mintegy 116 évet élt Kustiában, a Brit Indiában, olyan időkben, amikor a kaszt- és vallási különbségek mindenki életében zavart okoztak.

Lálan az egyetlen Szeretetet hirdette, amivel sokakat inspirált a legkülönbözőbb közösségekben.

Brahmin családban született. Korán elvesztette édesapját, így özvegyen maradt édesanyja nevelte fel. Majd lovászként dolgozott a helyi uraságnál, és feleségül vett egy szép lányt a szülőfalujából.

Egyszer, amikor zarándoklatra ment a falubeliekkel, a hazaúton himlővel fertőződött meg. Útitársai félték, hogy maguk is elkapják a kórt. Nem volt sem gyógyító, sem orvos velük. Így hát banyánfa szárából csónakot készítettek, Lálan rákötözték, és a Padma folyó vizére bocsátották, hagyva, hogy céltalanul vigye a víz. Lálan napokon keresztül sodródott a folyón élelem és innivaló nélkül.

A vízen sodródva megtapasztalta az élet valamennyi eseményének múlandóságát, és ezt nagy kinyilatkoztatásként élte meg. Ennek következtében jelenik meg versében a semmihez nem ragaszkodás gondolata. A nem-ragaszkodás a leglényegesebb igazság minden bölcsességben és nagy segéd-eszköz a belső munkához.

2. dal – Májá

Ó szívem! miért dobogsz a mindig csalóka Májához?
Kihez tartozol, és ki tartozik hozzád, e világon?
Ha önmagadhoz nem tartozol, hogyan mondatsz bármit magadénak?
Nézd hát szívem a világ útjait.
A Fakír mosolygott a világon,
És győzelmi zászlóként lobogtatta ágyékkötőjét⁷.
Bár barátaid és rokonaid szeretnek,
Az utolsó utadon mégis magad leszel.
Üres kézzel bocsátanak el,
És egyedül hagynak csónakodban a végtelen vizeken.

Ó szívem, tégy úgy, mintha vágyakoznál,
de emlékezz a múlt tanítására.
Lálan semmit nem vár.

⁷ A nem-birtoklás szimbóluma.

Végül Lálan csónakja partot ért egy muszlim takácsok lakta falunál. Egy idős házaspár talált rá a folyóban, legyengülten, levegőért kapkodva a halál közepében járt. A gyermektelen házaspár hazavitte Lálant, ápolták és gondoskodtak róla. Lálan lassan helyrejött, de egyik szemére megvakult. Anyjára sokkolta mindaz, amit átélt, hogy az első éveiben beszélni sem tudott, arra sem emlékezett, hogy honnan jött. Új szülei Lálannak nevezték el – és szeretettel gondoskodtak róla. Így lett hát Lálan fakír a neve — soha többé nem használta régi nevét. Ezt követően, az új szülei falujában találkozott Szirádzs-zsal, a nagy bául mesterrel.

A következő dalban: Lálan belső látomását énekli meg mesteréről, valamint mester és tanítvány semmihez nem hasonlítható kapcsolatát.

3. dal – Tükörváros

Van egy tükörváros, közel az otthonomhoz, egy felebarátom lakik ott,
Mit mondhatnék e névről!
Nincs keze, lába, nyaka vagy feje,
Néha fenn van, a semmiben,
Néha a vízen úszik.
Ha ez a felebarátom megérintene
Minden szenvedésem és fájdalom az azon pillanatban eltűnne.
Szirádzs mester és tanítványa, Lálan együtt maradnak
Több ezer mérföldre egymástól.

Szirádzs beavatta Lálant a Bául ösvény nagy bölcsességébe. Ahogy Lálan egyre mélyebben haladt spirituális gyakorlataiban, Szirádzs, a mestere, azt kívánta tőle, mondjon le a világról és legyen fakír. Lálan azonban még haza szeretett volna menni, hogy lássa szülőanyját, feleségét és a népét.

Amikor hazaért falujába, a falubeliek úgy megrémültek a látásától, mintha szellemet láttak volna. Azt mondták Lálannak: „Mi már megadtuk neked a végtisztességet, te már nem létezel. Meghaltál számunkra. Ráadásul muszlimok házában ettél és ittál, így többé nem tartozol hozzánk. Menj vissza oda, ahova tartozol.”

Bár Lálan anyja és felesége számára ez mélyeséges fájdalom volt, a közösség ellenségeskedése miatt ők sem merték befogadni őt. Lálan indulatosan fejezte ki mélyeséges gyötrelmét és haragját minden ember iránt, aki a vallás nevében másokat kirekeszt.

4. dal – Mely valláshoz tartozik Lálan?

Mindenki kérdezi, mi Lálan vallása?
Lálan azt feleli, még soha nem láttam vallást saját szememmel.
Ha valakit körülmetélnek, muszlimnak hívják,
Ha fehér zsineget vet át a vállán, hindunak nevezik.
De mi jelzi a vallást,
mikor valaki születik vagy meghal?
Az emberek a vallásról beszélnek,

ezt hallom mindenütt.

Lálan azt mondja, ha a vallást kezembe foghatnám,
már rég a tűzbe vetettem volna.

(Bangha Imre fordítása)

5. dal – Mindenki fél, hogy elveszíti tisztaságát

Mindenki fél, hogy elveszíti vallását,
De senki nem kész az igazság útján járni.
És látom, hogy minden csak időtöltés,
legyen az bármely vallás. Az egyik vízzel tisztult meg,
a másikat érinthetetlennek hívod.
De a halál istene meglátogatja őket is!

Aki éjjel titokban örömlányhoz megy,
nem sérti a vallást?
Lálan azt kérdi, mi a vallás?
Lálan nem esett bele a vallás csapdájába.

Így hát Lálan visszatért mesteréhez, Szirádzshoz, lemondott a világról és fakírrá, a Szeretet isteni koldusává lett. A benne megszülető mély megértés haragját szeretetté változtatta át. Minden férfiben, minden nőben, minden létezőben meglátta az Isteni jelenlétét. Mindent végtelen szerelemmel ölelt magához, és az egységes ösvényét hirdette. Ez az isteni szeretet tükröződik valamennyi dalában.

6. dal – A kifürkészhetetlen ember

Az Isteni mindenben jelen van
Mint ez a kifürkészhetetlen ember bennem.
Imádd ezt az embert a jelenben,
És megleled a Szeretet felmérhetetlen kincsét.

Ha nem látod meg az Istenit,
Mindenben, ami ebben az Emberben jelenvaló,
Akkor minden igazságkeresésed hiábavaló.
Szívem, imádd minden ember Isten-lábát!

Ha buzgó muszlimként halok meg,
A mennyet ígérik nekem.
De a szívem nem akarja
halál utánra ígért dolgokért feladni
Az Isteninek itt és most megtapasztalását.

Olyan ez mintha veszni hagynám befektetésemet
bizonytalan nyereségért cserébe.
Lálan azt mondja, ó szívem!
Ne fátyolozd el látásodat.

7. a.) dal – Az Isteni Szeretet állapota

Mikor az Isteni Szeretet állapotára feltámad,
A szívlótsz felragyog belül
a bölcsesség napjával.
Aki látta már ezt a lótsz és ezt a Napot,
félhet-e bármitől?

Ha a szívben nincs Szeretet,
hiába olvassa el valaki a Védák összes könyvét,
mi haszna belőle?

Ha valaki az Isteni Szeretet állapotába ér,
a titok tudója lesz, és az ismeretlen feltárulkozásának spirituális élménye
olyan, akár egy kígyót elkapni a sötétben.

Lálan azt mondja, aki az Isteni szerelme,
meggyújtja a Szeretet lámpását,
és rátalál az Isten-lábra.

7. b.) dal – Az Esőmadár

Ihat-e valaki az elixír felhő vizéből,
ha természete szerint nem esőmadár?
A csátaka madár az esőre vár,
A felhő más vidékre száll,
A csátaka szomjas,
De nem iszik más vizet,
csak az esőfelhő vizét.

Lálan azt mondja, az igazi Szádhaka⁸ olyan, mint az esőmadár,
aki szemét Szerelmesére szegezi.

Lálanak számos követője, tanítványa lett, akik tovább vitték spirituális örökségét. 116 évesen, élete utolsó estéjén minden tanítványát magához hívta és kérte őket, hogy énekeljék el ezt a dalát. Míg tanítványai énekeltek, Lálan csendben felkelt a székéről, szobájába zárkózott, ahol mély meditációba merült. Lelke esőmadara végre kirepült rothadó teste kalitkájából, és valódi otthonába tért, ahova mindig is vágyott.

8. dal – Útrakelés

E sok boldogságra ezen a vidéken leltem,
Innen hova kell még mennem?
Egy törött csónakot találtam,
és egész életemet

azzal a keservvel töltöttem,
hogy el ne süllyedjen.

Senkit nem nevezek a sajátomnak
És én sem tartozom senkihez,
Nem ismerem senki igazi énjét,
Sötét imádat- és rituáléfelhők
borítják el az eget.
Mikor kel fel az igazi nap?

Megáld-e engem szerelmesem?
Vajon hátralevő napjaim a keserves utazással telnek e törött csónakon?
Nem keresek biztonságos kikötőt,
De ha jó a vihar,
Adj erőt, hogy túljussak rajta.

Eljön-e majd szerelmesem,
És megfogja-e a kezem?
Mert én Hozzá tartozom.
Isteni lábához könyörgök
Útrakelésem idején.

Rideg Zsófia fordítása

Csandidász és Rodzsokini (Parvathy Baul és Ravi Gopalan Nair fametszete)

⁸ Spirituális kereső.

Parvathy Baul (1976) Nyugat-Bengáliából származó baul énekesnő, festőművész és mesélő. Gyermekkorától részesült zenei és táncoktatásban, majd vizuális művészeteket tanult Santiniketanban a Tagore által alapított Kala Bhavan Egyetemen. Itt hallotta először későbbi mesterének, Szanátan Dász Báulnak a koncertjét, amelynek hatására az évezredes baul hagyomány útjára lépett. 1995 óta lép föl szülőhazájában, Bengáliában és szerte Indiában. Számos nemzetközi fesztiválon vett részt meghívott művészként: Festival de l'Imaginaire (Párizs), Festival international du Conte et du Monodrame (Beirut, Libanon), Ethnomad (Genf, Svájc). MITEM Fesztivál és Öt templom Fesztivál (Magyarország). Nevezetes helyszíneken vendégszerepelt világszerte: a kiotói Nó-színházban együtt lépett föl a Kamigata-mai és a Kyogen japán táncművészekkel, a Chicagói Egyetemen, valamint Peter Schumann színházában (Bread and Puppet Theatre, Vermont). Baul dalai, a metszetei és videó-dokumentumai megtalálhatóak az amsterdami Tropenmuseum dél-ázsiai gyűjteményében. 2018-ban elnyerte az egyik legfontosabb indiai művészeti díjat (Sangeet Natak Akademi Award). Mestere kérésére iskolát (*Gurukul*) létesített Bengáliában, Santiniketan közelében, ahol a baul hagyományt élte tovább. Világszerte koncertezik, és a turnék honoráriumából fedezi a *Sanatan Siddhashram* építésének költségeit.

<https://www.parvathybaul.com/>

Sanatan Siddhashram, 2019.